

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

МІКРОЕКОНОМІКА

Робоча програма
для студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

УДК 330.101. 542(07)

M59

Укладач А. В. Литвиненко

Затверджено на засіданні кафедри політичної економії.
Протокол № 2 від 12.09.2017 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Мікроекономіка : робоча програма для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. А. В. Литвиненко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 66 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами. Уміщено плани лекцій, практичних і семінарських занять, матеріали для закріплення знань (завдання для самостійної роботи, контрольні запитання), методичні рекомендації щодо оцінювання знань студентів, професійні компетентності, якими має володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 330.101.542(07)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2018

Вступ

Сучасні трансформаційні перетворення, що відбуваються в соціально-економічній системі України, вимагають від майбутніх фахівців ринково орієнтованого економічного світогляду, знань і навичок стосовно механізмів встановлення та відновлення рівноваги мікросистем і підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Здійсненню цієї мети сприяє вивчення навчальної дисципліни "Мікроекономіка", яка є нормативною навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня.

У центрі уваги мікроекономіки – процеси ухвалення первинними ланками економіки оптимальних економічних рішень на основі раціональної поведінки та за умов обмеженості засобів і наявності альтернативних можливостей. Водночас мікроекономіка досліджує особливості функціонування та перспективи розвитку певних товарних та ресурсних ринків, дозволяє зрозуміти, як формуються ціни й визначаються обсяги виробництва в різних галузях, з'ясовує наслідки впливу державного регулювання окремих ринкових структур і галузевих ринків.

Знання концептуальних основ навчальної дисципліни "Мікроекономіка" й оволодіння її практичним інструментарієм відповідає вимогам Національної рамки кваліфікації, формує професійні компетентності студентів щодо обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання.

За умов будь-якого суспільства саме обмеженість ресурсів передбачає необхідність оптимального їх вибору з метою раціонального використання цих ресурсів для виробництва або споживання. Отже знання та практичне опанування базового інструментарію мікроекономіки забезпечить необхідні умови як для подальшого профільного навчання, так і для використання у практичній діяльності.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 "Соціальні та поведінкові науки"	Базова	
Змістових модулів – 2	Спеціальність 051 "Економіка"	Рік підготовки	
		1-й	1-й, 2-й
		Семестр	
		2-й	1 – 2-й (3 – 4-й)
Загальна кількість годин – 120	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Лекції	
		30 год	12 год
		Практичні, семінарські	
		30 год	12 год
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		60 год	96 год
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 4		Вид контролю	
		екзамен	
		2 год	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить :

для денної форми навчання – 100 %;

для заочної форми навчання – 25 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування ринково орієнтованого економічного світогляду, знань і навичок щодо з'ясування механізмів установаження та відновлення рівноваги мікро-систем та підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

засвоєння мотивів, основних закономірностей і принципів поведінки економічних суб'єктів в умовах різних типів ринків на рівні міжсуб'єктних відносин;

оволодіння інструментарієм самостійного аналізу й обґрунтування ухвалення оптимальних господарських рішень в умовах обмеженості ресурсів і з урахуванням альтернативності їхнього використання.

"Мікроекономіка" вивчає процеси, які відбуваються на рівні окремих економічних суб'єктів, визначає мотиви та закономірності їхньої поведінки та форми взаємодії в умовах обмеженості ресурсів і з урахуванням альтернативних можливостей.

Об'єктом навчальної дисципліни є економічна діяльність людей і загальні економічні проблеми, що виникають під час її здійснення на мікрорівні господарської системи, де вступають у взаємовідносини мікроекономічні суб'єкти.

Предметом навчальної дисципліни є процеси економічного вибору, що здійснюють суб'єкти господарювання для досягнення своїх цілей в умовах обмежень, які накладаються на їхні можливості.

Зазвичай вивчення мікроекономіки не вважається запорукою успіху у підприємницькій діяльності, але воно допомагає розумінню складного економічного світу, разом з іншими базовими дисциплінами, такими, як: "Політична економія", "Історія економічної думки", "Макроекономіка", "Економічна історія", "Філософія" та ін., а також формує громадську свідомість та економічний тип мислення. Поняття та тенденції, які визначаються мікроекономікою, використовуються іншими економічними науками, тобто ця навчальна дисципліна є необхідним елементом теоретичного підґрунтя економічної освіти.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять і виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі види занять розроблені відповідно до європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи організації навчального процесу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

сутність, мету і концептуальні основи мікроекономічного аналізу;
обґрунтування раціонального споживчого вибору згідно з кардиналістським та ординалістським підходами;

наслідки зміни цін і доходу споживача на споживчий вибір;
дію законів попиту та пропозиції й особливості впливу цінових і нецінових детермінант;

умови вибору комбінацій виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску;

взаємозв'язки функції виробництва та функції витрат у короткостроковому та довгостроковому періодах;

правила поведінки фірми за умов зміни ринкової ситуації;
особливості попиту й пропозиції факторів виробництва та механізм визначення їхніх цін у різних ринкових структурах;

уміти:

моделювати поведінку споживача з урахуванням спадної граничної корисності блага;

знаходити оптимальний варіант вибору споживача на основі принципу рівності зважених граничних корисностей;

визначати зміни оптимального стану під впливом зміни переваг споживача та зміни його доходу;

виконувати графічну побудову ліній "дохід – споживання", "ціна – споживання";

моделювати ситуації порушення ринкової рівноваги і давати їхню характеристику;

обчислювати витрати виробництва та виконувати економічні обґрунтування вибору мінімально ефективного розміру підприємства й оптимальної потужності діючого підприємства;

використовувати правила поведінки фірми в реальній економіці в умовах будь-якої ринкової ситуації;

обґрунтовувати оптимальний вибір товаровиробника, який купує фактори виробництва, та робітника щодо праці і відпочинку;

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами **професійними компетентностями**, що наведені в табл. 2.1.

**Загально-професійні компетентності, які отримують студенти
після вивчення навчальної дисципліни**

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
ООЕРСГ* 1	Ухвалювати оптимальні економічні рішення в умовах обмежень, що накладаються на можливості суб'єктів господарювання	Визначати оптимальні економічні рішення суб'єктів господарювання, зважаючи на умови їхньої раціональності
		Визначати оптимальні економічні рішення суб'єктів господарювання, зважаючи на обмеження, що накладаються на їхні можливості
		Проводити аналіз впливу обмежень, які накладаються на можливості суб'єктів господарювання та зумовлюють якість прийняття економічних рішень
ООЕРСГ 2	Розробляти оптимальні економічні рішення з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням практичного інструментарію мікроаналізу
		Здійснювати обґрунтований вибір інструментів і моделей для формування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання
ООЕРСГ 3	Здійснювати обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання та їхню реалізацію в умовах обмежень, що накладаються на їхні можливості	Здійснювати обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання
		Формувати напрями підвищення ефективності економічних рішень суб'єктів господарювання

*Мікроекономіка

Структуру складових професійних компетентностей та їхнє формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в табл. А. 1. додатка А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

1.1. Мікроекономіка як складова частина економічної теорії.

Мікроекономіка як складова частина економічної теорії. Зміст, співвідношення і генезис термінів "політична економія", "економічна теорія", "макроекономіка", "економікс" та ін. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Альтернативний вибір, альтернативні витрати та альтернативна вартість.

1.2. Предмет мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні.

Еволюція та сучасний зміст предмету мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні.

1.3. Інструментарій мікроекономічного аналізу.

Основні принципи і методи вивчення мікроекономічних явищ і процесів. Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу. Взаємозв'язок мікроекономіки з іншими дисциплінами.

1.4. Економічна політика на мікрорівні: сутність, структура, види.

Сутність економічної політики на мікрорівні, її структура, види.

Тема 2. Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність

2.1. Попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму.

Закон попиту. Цінові та нецінові детермінанти попиту.

Попит і закон попиту. Графічне відображення закону попиту. Функція попиту. Графіки індивідуального та ринкового попиту. Винятки з дії закону попиту. Цінові та нецінові детермінанти попиту. Закон пропозиції. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. Пропозиція і закон пропозиції. Графічне відображення закону пропозиції. Функція пропозиції. Графіки індивідуального та ринкового попиту.

2.2. Ринкова рівновага: механізм встановлення, умови формування та шляхи досягнення.

Поняття часткової ринкової рівноваги, рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Види ринкової рівноваги. Зміни у ринковій рівновазі. Дефіцит і надлишок виробництва. Зміни рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва під впливом різних факторів на взаємозалежних ринках. Стійкість ринкової рівноваги. Павутиноподібна динамічна модель досягнення рівноваги. Наслідки державного втручання у ринкову рівновагу. Чорний ринок. Спекуляція та посередництво.

2.3. Еластичність попиту та пропозиції, фактори, які на них впливають.

Еластичність попиту, фактори, які на неї впливають. Види еластичності попиту: за ціною (пряма), за доходом та перехресна еластичність. Дугова та точкова еластичність. Еластичність пропозиції, фактори, які на неї впливають. Еластичність за власною ціною блага та за цінами факторів виробництва. Дугова та точкова еластичність пропозиції. Еластичність у короткостроковому та довгостроковому періодах. Практичне значення теорії еластичності попиту та пропозиції.

Тема 3. Теорія поведінки споживача та теорія корисності

3.1. Корисність в економічній теорії: поняття, проблеми вимірювання.

Потреба та корисність. Потреби, їхні види, структура. Поняття корисності в економічній теорії. Функція корисності. Сукупна та гранична корисність: вимірювання та графічне зображення. Постулати теорії споживчого вибору. Визначення ціни товару на основі граничної корисності. Сукупна та гранична корисність. Закони Є. Госсена. Закон спадної граничної корисності. Перший та другий закони Госсена. Оптимальне споживання одного блага. Гранична корисність та крива попиту. Вирішення парадоксу А. Сміта на основі кривих граничної корисності.

3.2. Бюджетні обмеження та можливості споживання.

Правило максимізації корисності. Рівновага споживача з кардиналістських позицій, в т.ч. в умовах споживання набору благ. Рівновага споживача з кардиналістських позицій, зокрема в умовах споживання набору благ. Фактор часу та споживчий вибір.

3.3. Криві байдужості. Карта байдужості.

Криві байдужості, їхні властивості. Карта байдужості. Окремі випадки конфігурацій кривих байдужості для різних пар товарів. Роль кривих байдужості у мікроекономічному аналізі поведінки споживача. Гранична норма заміщення благ. Зона ефективного заміщення. Обмеження та винятки. Бюджетна лінія, її формула та графічне зображення. Ламана бюджетна лінія. Зсув бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача на розташування бюджетної лінії та процес споживання.

3.4 Рівновага (оптимум) споживача з точки зору ординалістської теорії поведінки споживача.

Економічне обґрунтування та графічне зображення оптимуму споживача як моделі раціонального споживчого вибору. "Внутрішнє" та "кутове" рішення рівноваги споживача.

Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку

4.1. Реакція споживача на зміни доходу та ціни.

Залежність поведінки споживача від його доходу. Лінія "дохід – споживання" та побудова кривих Енгеля. Закони Енгеля. Побудова лінії "дохід – споживання". "Суперіорні" (нормальні) та "інферіорні" (низькоякісні) товари. Особливості лінії "дохід – споживання" для нормальних і низькоякісних товарів. "Лінія життя" для різних верст населення та різних вікових груп. Лінія "ціна – споживання" та побудова кривої індивідуального попиту. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії "ціна – споживання". Різновиди траєкторії зміни споживання внаслідок зменшення цін на суперіорні та інферіорні товари. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

4.2. Фактори впливу на вибір споживача.

Утворення "надлишку споживача" в результаті перевищення корисності товарів над ціною. Приріст "надлишку споживача" як показник зміни його добробуту. Зміна надлишку та втрати в результаті введення податків і дотацій на товари. Комплементарні товари та товари-субститути.

4.3. Ефект доходу і ефект заміщення.

Основні фактори впливу на вибір споживача. Ефект доходу та ефект заміщення. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на складові: ефект доходу та ефект заміщення – основні підходи за Слуцьким та Хіксом. Статистичні оцінки добробуту.

4.4. Вибір споживача: розвиток теорії.

Вибір споживача з урахуванням активів індивіда. Індивідуальна пропозиція праці: вибір між доходом і відпочинком. Міжчасовий контекст споживацького попиту. Вибір споживача з урахуванням ризику.

Тема 5. Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника

5.1. Підприємство як суб'єкт економічних відносин на мікрорівні.

Поняття підприємства. Місце та роль підприємства у ринковій системі. Організаційно-правові форми підприємств. Класифікація суб'єктів господарювання. Сукупний, середній і граничний продукт. Виробництво та фактори виробництва. Сутність і структура факторів виробництва. Сукупний, середній та граничний продукт.

5.2. Виробничий процес і його оптимізація.

Загальний і середній доход. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Особливості виробництва. Технологія виробництва. Взаємозамінність і взаємозалежність факторів виробництва. Оптимальне співвідношення ресурсів. Економічна та технологічна ефективність виробництва. Мікроекономічна модель підприємства.

5.3. Виробнича функція: поняття, параметри, види. Поняття виробничої функції. Властивості виробничої функції. Види виробничих функцій. Екстенсивне й інтенсивне виробництво. Короткостроковий і довгостроковий періоди у діяльності підприємства. Виробництво з одним та двома змінними факторами виробництва. Особливості виробничої функції у короткостроковому періоді. Закон спадної граничної продуктивності (віддачі) змінного фактору виробництва.

5.4. Поняття та структура факторів виробництва.

Особливості виробничої функції на довгостроковому інтервалі.

Виробництво з одним та двома змінними факторами виробництва. Ізокванта. Карта ізоквант. Зона технологічного заміщення. Гранична норма технологічного заміщення. Ізокоста: сутність, графічне й алгебраїчне зображення. Оптимум товаровиробника та його графічна інтерпретація.

5.5. Ефект масштабу та його вплив на визначення оптимального розміру підприємства.

Виробництво у довгостроковому періоді. Поняття ефекту масштабу. Постійна, зростаюча та спадна віддача від масштабу. Крива "шлях розвитку". Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску.

Тема 6. Витрати та прибуток виробництва

6.1. Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат виробництва.

Витрати, їхня сутність і структура. Загальна характеристика витрат та їхня класифікація. Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат виробництва. Поняття альтернативних витрат. Зовнішні (бухгалтерські) та внутрішні витрати. Витрати, видатки, виплати, собівартість – важливість виокремлення, їхній взаємозв'язок. Нормальний прибуток. Концепції прибутку. Основні функції та види прибутку.

6.2. Витрати виробництва у короткостроковому періоді: види, графічне зображення, практичне значення.

Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні, змінні, загальні витрати, їхнє графічне зображення. Умовно-змінні та умовно-постійні витрати. Середні витрати: сутність, формули, графічне зображення. Граничні витрати. Граничні доходи. Гранична продуктивність. Правило максимізації прибутку. Рівновага фірми у короткостроковому періоді. Максимізаційно-мінімізаційні цілі фірми. Догранична, гранична та позагранична фірма. Догранична фірма з нормальним і надприбутком.

6.3. Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Ефект масштабу. Пропозиція галузі.

Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Криві довгострокових витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Ефект масштабу виробництва: сутність, типи, практичне значення. Пропозиція галузі. Крива пропозиції галузі з постійними витратами та з витратами, що зростають.

Змістовий модуль 2

Теорія ринкових структур та суспільний добробут

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції

7.1. Поняття досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію конкурентної фірми.

Ознаки й умови існування ринку досконалої конкуренції. Види конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми, яка діє в умовах досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту конкурентної фірми, середнього, граничного та сукупного доходу.

7.2. Поведінка конкурентної фірми в короткостроковому та довгостроковому періодах.

Визначення поведінки фірми в короткостроковому періоді. Правило максимізації прибутку та мінімізації збитків: два способи визначення. Поведінка підприємства за умов зміни ринкової ситуації. Пропозиція фірми у короткостроковому періоді, її зв'язок з кривими витрат, графік галузевої пропозиції. Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважного обсягу та рівноважної ціни. Пропозиція фірми та галузі. Поведінка фірми у довгостроковому періоді. Крива ринкової пропозиції на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації в галузях з постійними, зростаючими, спадними витратами. Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

7.3. Визначення ефективності ринку досконалої конкуренції.

Ефективність ринку досконалої конкуренції. Переваги та недоліки досконалої конкуренції.

Тема 8. Монопольний ринок

8.1. Характерні риси ринку чистої монополії. Види монополій.

Характерні риси та особливості існування ринку чистої монополії. Бар'єри для вступу в галузь: економічні, адміністративні та правові. Основні види монополій.

8.2. Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва.

Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правила максимізації прибутку і мінімізації збитків. Пропозиція монополіста й особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Стратегії монополістичного ціноутворення. Цінова дискримінація: поняття, умови та види.

8.3. Монополія і монопольна влада. Цінова дискримінація: поняття, умови та види.

Монополія і монопольна влада. Джерела монопольної влади. Показники монопольної влади. Обмеження монопольної влади. Регульована монополія. Необхідність державного регулювання монополії. Рівновага фірми монополіста в довгостроковому періоді. Досягнення і утримання ринкової влади в довгостроковому періоді.

8.4. Переваги та недоліки монополій. Ефективність монополістичного ринку.

Економічні наслідки монополізації галузі. Переваги та недоліки діяльності фірми-монополіста. Суспільні втрати від діяльності монополіста. Антимонопольна політика. Антимонопольне законодавство України.

Тема 9. Ринок олігополії та монополістичної конкуренції

9.1. Олігополістичний ринок: його ознаки та особливості. Види олігополій. Теорія класичної дуополії.

Основні ознаки олігополістичного ринку. Види олігополій: чиста та диференційована. Некооперативна і кооперативна поведінка олігополістів. Лідерство в цінах. Цінова конкуренція. Модель дуополії Курно: договірна та конкурентна рівновага.

9.2. Поведінка фірм на олігополістичному ринку. Цінові війни.

Олігополія з погляду теорії ігор. "Дилема ув'язнених" – приклад некооперативної гри з ненульовою сумою. Картелі. Цінові війни. Аналіз ламаної лінії попиту. Негнучкість цін. Теорія змови. Картельні союзи. Умови та чинники формування картелю. Показники монопольної влади. Ціноутворення за принципом "витрати плюс". Ефективність та соціально-економічні наслідки олігополії.

9.3. Ринок монополістичної конкуренції, його характеристики. Поняття диференціації продукту.

Модель ринку монополістичної конкуренції, її характеристика. Поведінка фірм на ринку монополістичної конкуренції. Диференціація виробів: форми, позитивні наслідки та загрози. Ефективність монополістичної конкуренції. Надлишкові потужності. Крива попиту фірми, яка діє на ринку монополістичної конкуренції. Динаміка прибутковості фірми в короткостроковому і довгостроковому періодах. Визначення ціни та оптимального обсягу виробництва. Умови досягнення і підтримки беззбитковості у довгостроковому періоді.

9.4. Особливості нецінової конкуренції на олігополістичному ринку та ринку монополістичної конкуренції.

Нецінова конкуренція, її види та наслідки для виробників та споживачів. Реклама, її роль у формуванні попиту. Переваги та недоліки реклами.

Тема 10. Ринки факторів виробництва

10.1. Ринки факторів виробництва (ресурсів): особливості попиту та пропозиції, рівновага.

Пропозиція факторів виробництва. Попит на товари та попит на ресурси. Попит на ресурси як похідний. Правило використання ресурсів. Попит на ресурси в умовах досконалої та недосконалої конкуренції. Фактори, які впливають на попит на ресурси. Еластичність попиту на ресурс. Оптимальне співвідношення ресурсів. Правило найменших витрат. Правило максимізації прибутку.

10.2. Попит та пропозиція праці, визначення її ціни.

Праця як ресурс. Праця як фактор виробництва. Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найманої праці. Попит окремого робітника на працю. Галузевий попит на працю. Пропозиція праці для окремого робітника. Ринкова пропозиція послуг праці. Рівновага на ринку праці. Диференціація ставок заробітної плати. Економічна рента на ринку праці. Роль профспілок. Попит монополії на працю і монопольна рівновага. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їхні особливості. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати. Контроль профспілок над пропозицією робочої сили. Дискримінація на ринках робочої сили.

10.3. Капітал як ресурс тривалого використання. Рівновага на ринку капіталу.

Капітал як ресурс тривалого використання. Попит та пропозиція капіталу. Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни капіталу. Інвестиції, їхні види. Вплив процентної ставки на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді. Міжчасове бюджетне обмеження, міжчасова рівновага.

10.4. Земля як фактор виробництва. Рента, ціна землі.

Земля як фактор виробництва. Ринок землі. Попит та пропозиція землі. Економічна і земельна рента. Ціна землі як капіталізована рента. Орендна плата.

10.5. Підприємницькі здібності, їхня характеристика як фактора виробництва.

Підприємницький дохід, його джерела.

Тема 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту. Інституціональні аспекти ринкового господарства

11.1. Загальна економічна рівновага, її види.

Взаємозв'язок та взаємозалежність загальної економічної рівноваги та рівноваги на мікрорівні. Взаємодія двох, трьох і більше ринків. Ефективність виробництва, крива виробничих можливостей, ефективність випуску. Ефективність обміну. Крива контрактів. Ефективність за Парето. Ефективність та справедливість. Рівень та якість життя: сутність, показники.

11.2. Добробут: сутність, критерії, показники.

Добробут: сутність, критерії, показники. Основні теореми добробуту. Коробка Еджуорта. Нерівність доходів. Крива Лоренца та коефіцієнт Джинні. Перерозподіл доходів. Вплив податків на загальну економічну рівновагу. Квазіоптимум.

11.3. Економічні інститути та їхня роль у ринковій економіці.

Сутність економічних інститутів, їх види та роль у ринковій системі. Власність як економічна та юридична категорія. Види та форми власності: приватна, комунальна, державна. Права власності та їхня структура. Зовнішні ефекти та проблема їх вирішення. *Теорема Коуза*. Зовнішні ефекти. Позитивні та негативні екстерналії. Приватний сектор та зовнішні ефекти. Розподіл прав власності. Поняття трансакційних витрат, їх види. Ринок прав за забруднення навколишнього середовища. Приватне вирішення проблеми зовнішніх ефектів. "Провали" (фіаско) ринку. Корегування фіаско ринку.

11.4. Суспільні блага: їхні види та особливості. Ефективний обсяг виробництва суспільних благ.

Суспільні блага: види та властивості. Приватні та суспільні блага. Змішані блага. Попит на суспільні блага та їх пропозиція. Ефективний обсяг виробництва суспільного блага. Неєфективність ринкового ціноутворення на суспільні блага.

11.5. Забезпечення суспільними благами: можливості ринку та держави.

Проблема "безбілетника" та забезпечення суспільними благами. Суспільний вибір. Роль та функції держави у ринковій економіці. Корегувальні податки та субсидії.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її змістових модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання змістових модулів. Змістовий модуль – це окремий, відносно самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів навчальної дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Тематичний план навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				у тому числі				
		лекційні	практичні, семінари	проведення підсумкового контролю	самостійна робота	усього	лекційні	практичні, семінари	проведення підсумкового контролю	самостійна робота
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Змістовий модуль 1										
Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача										
<i>Тема 1.</i> Предмет і метод мікроекономіки	9	1	1	–	7	6	0,5	–	–	6,5
<i>Тема 2.</i> Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність	9	3	3	–	3	9,5	1	0,5	–	8
<i>Тема 3.</i> Теорія поведінки споживача і теорія корисності	9	2	2	–	5	9	1	0,5	–	7,5

Закінчення табл. 4.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку</i>	9	2	2	–	5	10	1	1	–	8
<i>Тема 5. Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника</i>	9	4	4	–	1	10	2	1	–	7
<i>Тема 6. Витрати та прибуток виробництва</i>	9	4	4	–	4	9,5	0,5	1	–	8
Разом за змістовим модулем 1	58	16	16	2	24	54	6	4	–	44
Змістовий модуль 2										
Теорія ринкових структур та суспільний добробут										
<i>Тема 7. Ринок досконалої конкуренції</i>	10	4	4	–	2	8,5	1	0,5	–	7
<i>Тема 8. Монопольний ринок</i>	10	2	2	–	6	8	1	1	–	6
<i>Тема 9. Ринок олігополії та монополістичної конкуренції</i>	10	2	2	–	6	8	1	1	–	6
<i>Тема 10. Ринки факторів виробництва</i>	8	2	2	–	4	8	1	0,5	–	6,5
Тема 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту. Інституціональні аспекти ринкового господарства	10	4	4	–	2	8	2	1	–	5
Разом за змістовим модулем 2	48	14	14	2	20	54	6	4	–	45
<i>Підготовка до екзамену</i>	10	–	–	–	10	10	–	–	–	10
<i>Передекзаменаційні консультації</i>	2	–	–	2	–	2	–	–	2	–
<i>Екзамен</i>	2	–	–	2	–	2	–	–	2	–
Усього годин за модулями	120	30	30	4	120	120	12	8	4	120

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем,

до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5.1), їхні виступи, активність у дискусії, вміння формулювати та захищати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 5.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1 Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача			
<i>Тема 1.</i> Предмет і метод мікро-економіки	<i>Тема семінарського заняття:</i> "Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу"	1	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [33 – 36]
<i>Тема 2.</i> Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність	<i>Тема семінарського заняття:</i> "Взаємодія попиту і пропозиції. Вплив держави, спекуляції на стійкість ринкової рівноваги"	3	Основна: [1; 2; 16]. Додаткова: [37; 39; 55]
<i>Тема 3.</i> Теорія поведінки споживача і теорія корисності	<i>Тема семінарського заняття:</i> "Рівновага споживача – кардиналістський та ординалістський підходи"	2	Основна: [2; 13; 16]. Додаткова: [44; 47; 52; 63]
<i>Тема 4.</i> Моделювання поведінки споживача на ринку	<i>Тема семінарського заняття:</i> "Особливості поведінки споживача на ринках товарів та послуг. Фактор часу та споживчий вибір"	2	Основна: [4; 13; 16]. Додаткова: [31; 37; 66; 57; 64; 65]
<i>Тема 5.</i> Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника	<i>Тема семінарського заняття:</i> "Комбінація факторів виробництва у короткостроковому періоді"	2	Основна: [1 – 3; 16]. Додаткова: [32; 42; 46; 57; 62; 63 – 66]

1	2	3	4
Тема 6. Витрати та прибуток виробництва	Тема семінарського заняття: "Комбінація прибутку" "Максимізаційно-мінімізаційні цілі фірми"	2	Основна: [1 – 5; 8; 13]; Додаткова: [44; 48; 59; 62; 63]
	Тема семінарського заняття: "Максимізаційно-мінімізаційні цілі фірми"	2	Основна: [1 – 3; 8]. Додаткова: [33 – 36; 49]
Змістовий модуль 2 Теорія ринкових структур та суспільний добробут			
Тема 7. Ринок досконалої конкуренції	Тема семінарського заняття: "Досконала конкуренція – ідеальний тип функціонування ринкової системи"	2	Основна: [1; 2; 16]. Додаткова: [36; 49; 55]
Тема 8. Монопольний ринок	Тема семінарського заняття: "Особливості функціонування та регулювання монополій в Україні. Аналіз світового досвіду"	2	Основна: [2; 13; 16]. Додаткова: [34; 48; 52; 63; 68]
Тема 9. Ринок олігополії та монополістичної конкуренції	Тема семінарського заняття: "Основні моделі ціноутворення в умовах олігополії на прикладі ринків України та світу"	2	Основна: [4; 13; 16]. Додаткова: [31; 37; 46; 57; 63; 65]
Тема 10. Ринки факторів виробництва	Тема семінарського заняття: "Регулювання ціноутворення на ринках ресурсів"	2	Основна: [1 – 3; 16]. Додаткова: [32; 42; 46; 57; 62 – 66]
Тема 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту. Інституціональні аспекти ринкового господарства	Тема семінарського заняття: "Економіка добробуту – особливості в Україні. Асиметрія інформації. Зовнішні ефекти"	2	Основна: [1 – 5; 13; 16]. Додаткова: [44; 48; 59; 62; 63]
Усього годин		24	

6. Теми практичних занять

Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті.

Таке заняття охоплює проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їхнім обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їхню перевірку, оцінювання (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)	Кількість годин	Література
1	2	3	4
<i>Змістовий модуль 1</i> Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача	<i>Завдання 1.</i> Обґрунтування оптимального економічного вибору споживача з кардиналістських та ординалістських позицій	1	Основна: [1 – 3; 8]. Додаткова: [33 – 36; 49]
	<i>Завдання 2.</i> Обґрунтування оптимальних економічних рішень виробника з урахуванням обмежень, що накладаються на його можливості	1	Основна: [1 – 5; 13; 16]. Додаткова: [44; 48; 59; 62; 63]
	<i>Колоквіум за змістовим модулем 1</i> "Теоретичні та методологічні засади прийняття господарських рішень"	10	Основна: [1; 2; 16]. Додаткова: [36; 49; 55]

1	2	3	4
<i>Змістовий модуль 2</i> Теорія ринкових структур та суспільний добробут	<i>Завдання 3.</i> Обґрунтування оптимальних економічних рішень виробників щодо обсягів виробництва та мінімізації витрат	1	Основна: [2; 13; 16]. Додаткова: [34; 48; 52; 63; 68]
	<i>Завдання 4.</i> Обґрунтування оптимальних економічних рішень фірм щодо обсягів виробництва та цін продажу продукції за різних типів ринкових структур	1	Основна: [1 – 5; 13; 16]. Додаткова: [44; 48; 59; 62; 63]
	<i>Колоквіум за змістовим модулем 2</i> "Прийняття господарських рішень в умовах ризику"	10	Основна: [4; 13; 16]. Додаткова: [31; 37; 46; 57; 63; 65]
Разом годин за змістовими модулями		24	

6.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1

Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача

Тема 2. Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність

Попит та пропозиція на сніданки в студентській їдальні описуються рівняннями: $Q_d = 2\,400 - 100 P$; $Q_s = 1\,000 + 250 P$.

Перший рівень.

1. Знайдіть рівноважні (оптимальні) обсяг і ціну сніданків.
2. Накресліть графічну модель, що відображає результат.

Другий рівень.

1. Оцініть наслідки у випадку встановлення адміністрацією в студентській столовій ціни 3 грн.
2. Накресліть графічну модель, що відображає ситуацію після встановлення нової ціни.

Третій рівень.

Проаналізуйте результати розв'язку задачі, отримані аналітичним та графічним способами.

Тема 3. Теорія поведінки споживача та теорія корисності

Споживач споживає чай і цукор. Він зазвичай кладе по дві ложки цукру в склянку чаю.

Перший рівень.

1. Нехай дохід споживача дорівнює \$4, ціна ложки цукру дорівнює 0,05 \$, а ціна склянки чаю дорівнює \$0,15. Скільки чаю та цукру буде купувати споживач?

2. Нехай ціна ложки цукру стала \$0,1, а склянки чаю стала \$0,05. Скільки чаю та цукру буде купувати споживач у цьому випадку?

Другий рівень.

Накресліть криву байдужості споживача, прокоментуйте її вигляд.

Третій рівень.

Проаналізуйте результати розв'язку задачі, отримані аналітичним і графічним способами. Зробіть висновки відносно раціональності поведінки споживача.

Тема 6. Витрати та прибуток виробництва

У табл. 6.2. наведені дані про обсяги та витрати виробництва фірми у довгостроковому періоді.

Таблиця 6.2

Дані про обсяги та витрати виробництва у довгостроковому періоді

Обсяг виробництва (шт. у тиждень)	Витрати (грн)		
	Валові витрати (LTC)	Середні (LATC)	Граничні (LMC)
0	0	–	–
1	32	–	–
2	48	–	–
3	82	–	–
4	140	–	–
5	228	–	–
6	352	–	–

Перший рівень.

1. Визначить величини довгострокових середніх і довгострокових граничних витрат. Результати розрахунків занесіть у таблицю.

2. За якого обсягу виробництва довгострокові середні витрати будуть мінімальні?

3. За якого обсягу виробництва довгострокові середні витрати будуть дорівнювати довгостроковим граничним витратам?

Другий рівень.

Накресліть графічну модель, що відображає довгострокові середні та довгострокові граничні витрати фірми.

Третій рівень.

Проаналізуйте результати розв'язку задачі, отримані аналітичним і графічним способами. Визначить оптимальний обсяг виробництва фірми у довгостроковому періоді.

Змістовий модуль 2

Теорія ринкових структур та суспільний добробут

Тема 8. Монопольний ринок

Нехай фірма повністю монополізувала виробництво мікросхем. Ця інформація відображає показники її діяльності: граничний дохід = $100 - 2Q$; валовий дохід = $100Q - Q^2$; граничні витрати = $10 + Q$, де Q – обсяг випуску мікросхем.

Перший рівень. Обґрунтуйте, яка кількість мікросхем буде продана та за якою ціною, якщо фірма функціонує як проста монополія.

Другий рівень. Розрахуйте ці ж показники для фірми, що функціонує в умовах досконалої конкуренції.

Третій рівень. Порівняйте отримані результати і зробіть висновки щодо наслідків монополізації виробництва.

7. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 50 % (60 годин) від загального обсягу навчального часу на вивчення навчальної

дисципліни (120 годин). У ході самостійної роботи студент має стати учасником навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними та практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки.

СРС містить: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів і понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських, лабораторних занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання індивідуальних завдань (вирішення розрахункових індивідуальних та комплексних завдань) за вивченою темою; написання есе за заданою проблематикою; пошук (підбір) і огляд літературних джерел за заданою проблематикою навчальної дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму); систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрового екзамену.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1				
Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача				
<i>Тема 1.</i> Предмет і метод мікроекономіки	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	7	Презентація результатів	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [33 – 36]

Продовження табл. 7.1

1	2	3	4	5
<i>Тема 2.</i> Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою темою	3	Презентація результатів. Експрес-опитування	Основна: [1; 2; 16]. Додаткова: [37; 39; 55]
<i>Тема 3.</i> Теорія поведінки споживача і теорія корисності	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до контрольної роботи	5	Письмова контрольна робота за темами 1 і 2.	Основна: [2; 13; 16]. Додаткова: [44; 47; 52; 63]
<i>Тема 4.</i> Моделювання поведінки споживача на ринку	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою. Аналіз поведінки споживача	5	Презентація результатів. Експрес-опитування	Основна: [4; 13; 16]. Додаткова: [31; 37; 57; 64 – 66]
<i>Тема 5.</i> Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	1	Презентація результатів Експрес-опитування	Основна: [1 – 3; 16]. Додаткова: [32; 42; 46; 57; 62 – 66]
<i>Тема 6.</i> Витрати та прибуток виробництва	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою Підготовка до практичного заняття. Підготовка до поточної контрольної роботи Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.	3	Презентація результатів Експрес-опитування	Основна: [1 – 5; 8; 13 16]. Додаткова: [33 – 36; 44; 48; 49 59; 62; 63]
Усього за змістовим модулем 1		24		

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 2				
Теорія ринкових структур та суспільний добробут				
<i>Тема 7.</i> Ринок досконалої конкуренції	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття "Обґрунтування оптимальних економічних рішень конкурентних фірм щодо обсягу виробництва з урахуванням обмежень, що накладаються на його можливості". Підготовка до поточного контролю знань	4	Презентація результатів	Основна: [1; 2; 16]. Додаткова: [36; 49; 55]
<i>Тема 8.</i> Монопольний ринок	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу: Державне регулювання монополій. Антимонопольна політика та антимонопольне законодавство України	4	Презентація результатів. Експрес-опитування	Основна: [2; 13; 16]. Додаткова: [34; 48; 52; 63; 68]
<i>Тема 9.</i> Ринок олігополії та монополістичної конкуренції	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу	1	Презентація результатів. Експрес-опитування	Основна: [4; 13; 16]. Додаткова: [31; 37; 46; 57; 63; 65]
<i>Тема 10.</i> Ринки факторів виробництва	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	4	Презентація результатів. Експрес-опитування	Основна: [1 – 3]. Додаткова: [5 – 7; 10; 13 – 15; 18 – 26; 35; 36]
<i>Тема 11.</i> Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту. Інституціональні аспекти ринкового господарства	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до поточного контролю знань	1	Презентація результатів	Основна: [1 – 3]. 5 – 7; 10; 13 – 15; 18 – 25 Додаткова: 26; 35; 36]

1	2	3	4	5
Усього за змістовим модулем 2		18		
<i>Підготовка до екзамену</i>		10		Основна: [1 – 3]; Додаткова: [5 – 7; 10; 12 – 15; 17 – 19; 23 – 25 26 – 37
<i>Передекзаменаційна консультація</i>		2		
Екзамен		2		
Усього		60		

7.1. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовий модуль 1

Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

1. Що вивчає мікроекономіка?
2. Який взаємозв'язок між мікро- та макроекономікою?
3. Яка основна задача мікроекономіки?
4. Які фактори зумовлюють вибір суб'єкта мікроекономіки?
5. У чому полягає проблема вибору для економічної системи?
6. У чому розходження позитивних і нормативних тверджень?
7. Які фактори впливають на розширення виробничих можливостей?
8. Чим визначається динаміка рідкості ресурсів?
9. Назвіть метод, за допомогою якого гіпотеза перевіряється реальними економічними фактами.
10. Роль держави на мікрорівні.

Тема 2. Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність

1. Що лежить в основі формування попиту покупців на будь-який товар?
2. Чому крива попиту є низхідною?

3. Чим відрізняється рух по кривій від зрушення кривої попиту?
4. Чи існують винятки з закону попиту і який характер вони носять?
5. Чи можуть якісні товари бути одночасно товарами Гіффена?
6. Що відбудеться з кривою пропозиції автомобілів, якщо зросте ціна на бензин?
7. У чому полягає економічний зміст зворотного нахилу кривої пропозиції?
8. У чому полягає зміст стабільної рівноваги?
9. У яких випадках підвищення ринкових цін може бути корисним?
10. У яких випадках ринкова рівновага може бути неефективною?
11. Чому за нееластичного попиту виторг від продажу зростає за умови підвищення ціни?
12. Чому наявність товарів-замінників впливає на еластичність попиту?
13. Охарактеризуйте ступінь еластичності пропозиції золота на світовому ринку.

Тема 3. Теорія поведінки споживача та теорія корисності

1. У чому зміст і призначення теорії споживчої поведінки?
2. У чому зміст першого і другого законів Госсена?
3. У чому зміст парадокса води й алмазів?
4. Чому споживачі не завжди поведуться раціонально?
5. Як корисність блага пов'язана з його рідкістю?
6. За яких умов споживчий вибір вважається раціональним?
7. У чому полягає різниця між граничною та загальною корисністю?
8. На якому припущенні ґрунтується кількісна теорія корисності?
9. Як розраховується показник граничної корисності?
10. У чому полягають особливості споживання набору благ згідно з кардиналістською теорією?
11. Чи можуть перетинатися криві байдужності?
12. Що відображає бюджетна лінія?
13. Чи вважаєте ви правильним таке твердження: крива попиту показує загальну корисність для споживача за тієї чи іншої ціни?
14. Які характерні властивості кривих байдужності ви знаєте?
15. Чи може зона ефективного заміщення дорівнювати нулю?
16. Чим визначаються конфігурація та місце розташування кривих байдужності?

17. Які основні способи розрахунку MRS?
18. До яких наслідків призведе одночасна та пропорційна зміна ціни благ, що входять до споживчого набору?
19. Що відображає внутрішня рівновага?

Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку

1. У чому полягає взаємозв'язок між ефектом доходу й ефектом заміщення?
2. Які правила поведінки споживача носять абсолютний характер, а які – відносний, тимчасовий?
3. Що таке "товар Гіффена" і "товар Веблена"?
4. Як змінюється "надлишок споживача" в результаті введення податків та дотацій на товари?
5. Чому ефект заміни завжди від'ємний?
6. Як будується крива Е. Енгеля?
7. Як будується лінія індивідуального попиту з огляду на ординалістську теорію поведінки споживача?
8. Як утворюється "надлишок споживача"?
9. Яким чином приріст "надлишку споживача" впливає на зміни добробуту споживача?
10. Який вплив мають податки на "надлишок споживача"?

Тема 5. Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника

1. Що таке "фактори виробництва"?
2. Які цілі та обмеження існують під час споживання факторів виробництва?
3. Чи можна у процесі виробництва замінити один фактор виробництва на інший?
4. Що таке "виробнича функція"?
5. Чим відрізняються виробничі функції у короткостроковому та довгостроковому періодах?
6. Як в теорії граничної продуктивності визначається попит на ресурси?
7. Чи залежить попит на ресурс від продуктивності цього ресурсу?
8. Чому у короткочасному періоді граничний продукт праці спочатку зростає, а потім знижується?
9. Як пов'язані між собою сукупний, середній та граничний продукти?
10. Як технологія впливає на споживання факторів виробництва?

11. Чи завжди підприємство використовує критерій максимізації прибутку у своїй діяльності?
12. Чи можлива загальна оптимальна комбінація ресурсів для всіх підприємств?
13. Чому рівновага виробника досягається у точці дотику ізокости та ізокванти?
14. Що таке "гранична норма технологічного заміщення" ресурсу та яке практичне значення вона має для діяльності фірми?
15. Чим визначаються межі технологічної субституції праці капіталом?
16. Що таке "економія від масштабу" та чому вона існує?
17. Чи можлива тривалий час постійна економія від масштабу?
18. Як можливо за допомогою графічного зображення ізокванти визначити існує позитивний чи негативний ефект від масштабу?
19. Які галузі сфери послуг чи промисловості мають зазвичай більший ефект від масштабу? Чому?
20. Що таке "мінімальний ефективний розмір підприємства" та як він впливає на ринкову структуру галузі?

Тема 6. Витрати та прибуток виробництва

1. Що таке "економічні витрати"? Які види витрат ви знаєте?
2. У чому різниця між зовнішніми та внутрішніми витратами?
3. Як змінюються змінні витрати під час розширення виробництва?
4. Чи є вірним твердження, що будь-яка фірма прагне лише до максимізації свого прибутку.?
5. Які критерії лежать в основі розмежування короткострокового та довгострокового періодів?
6. Які критерії лежать в основі розмежування умовно-змінних та умовно-постійних витрат?
7. Як розумієте твердження про те, що зниження витрат пов'язане з додатковими витратами? Яку роль у цьому відіграє науково-технічний прогрес?
8. У чому сутність альтернативних витрат?
9. Як можна визначити мінімально ефективний розмір підприємства?
10. Чому крива середніх змінних витрат має U-образну форму, а крива середніх постійних витрат нахилена вниз?

Змістовий модуль 2. Теорія ринкових структур та суспільний добробут

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції

1. Які риси характерні для ринку досконалої конкуренції?
2. Чи можливо, щоб в умовах досконалої конкуренції ціна товару перевищувала величину граничного доходу?
3. У якому випадку фірма, яка діє в умовах досконалої конкуренції, повинна припинити виробництво?
4. Чи може фірма, яка діє в умовах досконалої конкуренції та перебуває в рівновазі в довгостроковому періоді, мати прибуток?
5. Чому крива граничного доходу конкурентної фірми MR збігається з лінією ціни P и має горизонтальний вигляд?
6. За яких умов конкурентна фірма досягає рівноваги?
7. Чи можуть конкурентні фірми розвиватися, якщо вони одержують у довгостроковому періоді нульові прибутки?
8. За якого обсягу випуску конкурентна фірма досягне оптимального масштабу в довгостроковому періоді?
9. Які методи ціноутворення використовуються на ринку досконалої конкуренції?
10. Чи є досконала конкурентна рівновага ефективною?

Тема 8. Монопольний ринок

1. Які бар'єри для вступу в галузь існують на монопольному ринку?
2. Чому не існує кривої пропозиції монополіста?
3. У яких випадках монополії використовують цінову дискримінацію?
4. Чому монополіст не може призначити будь-яку ціну та виробити будь-яку кількість товару, якщо забажає?
5. Які методи ціноутворення можливо розглядати як найбільш ефективні з погляду монополіста?
6. Що становить монопольна влада?
7. Що таке природна монополія та чому деякі види монополій дозволяються урядом?
8. Чи можна назвати картель чистою монополією?
9. Чим відрізняються економічна й адміністративна монополії?
10. Чи завжди результатом існування монополії є більш високі ціни та більш низький обсяг виробництва порівняно з чистою конкуренцією?
11. Хто виграє, а хто програє в результаті встановлення монополії?

Тема 9. Ринок олігополії та монополістичної конкуренції

1. Чому в олігополістичних фірм є стимули для змови?
2. Чому нецінова конкуренція найчастіше зустрічається в олігополістичних галузях економіки?
3. Які умови існування лідерства у цінах та у ціновій дискримінації на олігополістичному ринку?
4. Як можливо оцінити ефективність ринкового обміну в умовах олігополістичної взаємозалежності?
5. Що спільного і що відмінного є між монополістичною конкуренцією й олігополією?
6. Як виглядає крива попиту для фірми, що діє в умовах монополістичної конкуренції?
7. На ринках яких товарів переважає монополістична конкуренція?
8. Які існують умови довгострокової рівноваги на ринку монополістичної конкуренції?
9. Чи є монополістична конкуренція обмеженням конкуренції?
10. Чому цінова конкуренція малоефективна в умовах ринків з диференціацією продуктів?
11. Чи може фірма за монополістичної конкуренції зазнавати збитків у короткостроковому періоді?
12. Чи обмежують розвиток виробництва високі витрати на рекламу?

Тема 10. Ринки факторів виробництва

1. Як впливають ринки виробничих ресурсів на рішення питань про те, що, як і для кого виробляти?
2. Внаслідок яких причин крива попиту на виробничі ресурси зміститися вправо вгору, а за яких вліво вниз?
3. Як впливають мінімізаційно-максимізаційні цілі фірми на зміну її попиту на виробничі ресурси?
4. Чим визначається величина граничного продукту і яке співвідношення між середнім і граничним продуктом?
5. У чому особливості праці порівняно з іншими факторами виробництва?
6. У чому полягають розходження між капіталом та інвестиціями?
7. Чому пропозиція землі абсолютно нееластична для будь-якого потенційного покупця?
8. Що таке "ціна землі" та як визначається її величина?

9. Які основні форми здійснення підприємницької діяльності?
10. Що таке "економічний прибуток" і чи завжди фірма його одержує?
11. Які основні проблеми розвитку підприємництва в Україні?

Тема 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту.

Інституціональні аспекти ринкового господарства

1. Як в умовах ринкової економіки вирішується дилема "ефективність-справедливість"?
2. Які існують втрати ефективності від існування монополій?
3. Який взаємозв'язок між ефективністю виробництва та ефективністю випуску?
4. Що таке "ефект зворотного зв'язку" в аналізі загальної рівноваги?
5. У чому сутність часткової рівноваги?
6. Чи може бути вигідним обмін в умовах коли трансакційні витрати не нульові?
7. Що таке "крива контрактів"?
8. Яке практичне значення кривої можливих корисностей?
9. Які основні критерії оцінювання добробуту?
10. Як впливає на суспільний добробут країни інтеграція до системи міжнародної торгівлі?
11. Для чого потрібна специфікація прав власності?
12. Чи припускає теорема Коуза необхідність корегуючих податків?
13. Чи дозволяє втручання держави у ринкову діяльність знизити трансакційні витрати?
14. Які специфічні види трансакційних витрат існували у соціалістичних країнах?
15. Зменшуються чи збільшуються трансакційні витрати у міру розвитку суспільства?
16. Коли зовнішні ефекти потребують втручання держави та коли таке втручання не потрібне?
17. У який спосіб можливо зменшити негативні екстерналії?
18. Чи може бути економічне благо суспільним? За яких умов?
19. Які властивості повинно мати чисте суспільне благо?
20. Чим відрізняється попит на економічні та суспільні блага?
21. Які види екстерналій існують?
22. Хто такий "фрірайдер"?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: індивідуальні (запитання – відповідь), групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні та групові;

в) для комплексного оцінювання засвоєння програмного матеріалу: індивідуальне здавання виконаних робіт.

9. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	Лекція проблемного характеру з питання "Визначення закономірностей функціонування економічних мікросистем у різних ринкових ситуаціях"

1	2
<i>Тема 2.</i> Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність	<i>Семінар-дискусія</i> з питання "Формування ринкового попиту на основі рішень окремих споживачів." <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Суспільні вигоди та втрати від встановлення державою фіксованих цін". <i>Кейс</i> "Використання теорії еластичності у практичній діяльності торгових підприємств"
<i>Тема 3.</i> Теорія поведінки споживача і теорія корисності	<i>Лекція проблемного характеру</i> з питання "Виявлення переваг та вибір максимізуючої та немаксимізуючої корисності споживача"
<i>Тема 4.</i> Моделювання поведінки споживача на ринку	<i>Міні-лекція та семінар дискусія</i> з питання "Вплив зміни доходу споживача на його добробут". <i>Ділова гра</i> "Побудова лінії індивідуального попиту"
<i>Тема 5.</i> Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника	<i>Лекція проблемного характеру</i> з питання "Особливості функціонування підприємств в умовах ринкової економіки України". <i>Рольова гра</i> "Обґрунтування мети функціонування підприємства в кризових умовах." <i>Міні-лекція</i> з питання "Вплив ефекту масштабу на розвиток підприємств". Презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 6.</i> Витрати та прибуток виробництва	<i>Міні-лекція</i> з питання "Побудова кривої довгострокових середніх витрат"
<i>Тема 7.</i> Ринок досконалої конкуренції	<i>Міні-лекція</i> з питання "Ефективність конкурентних ринків". <i>Кейс</i> "Визначення оптимального обсягу продажів цінних паперів на фондовому ринку"
<i>Тема 8.</i> Монопольний ринок	<i>Лекція проблемного характеру</i> з питання "Соціально-економічні наслідки монополізму". <i>Рольова гра</i> "Напрями реалізації політики цінової дискримінації"
<i>Тема 9.</i> Ринок олігополії та монополістичної конкуренції	<i>Семінар-дискусія</i> з питання "Поведінка фірми-олігополіста щодо обсягу виробництва". <i>Кейс</i> "Визначення переваг і недоліків реклами для виробників та споживачів"

1	2
<i>Тема 10. Ринки факторів виробництва</i>	<i>Міні-лекція, семінар дискусія з питання "Рівновага на ринку праці та визначення ціни робочої сили". Лекція проблемного характеру з питання "Альтернативна вартість капіталу". Кейс "Попит на інвестиції"</i>
<i>Тема 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту. Інституціональні аспекти ринкового господарства</i>	<i>Лекція проблемного характеру з питання "Використання "коробки Еджворта". Презентація результатів роботи в малих групах. Міні-лекція з питання "Базисні інститути ринкової економіки". Кейс "Способи ідентифікації та оцінки трансакційних витрат на підприємстві"</i>

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності ухвалювати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набутті навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо вивчені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу та характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів і узагальнень. Вони проводяться переважно як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції

тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх слухачів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами, між якими застосовуються інші форми й методи навчання.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу заданої теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди та переконання, виробляють вміння формулювати думки та висловлювати їх.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їхню селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для демонстрації певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Метод Дельфі використовується з метою досягнення консенсусу в експертних оцінках і передбачає надання можливості висловити свої думки групі експертів, що працюють індивідуально в різних місцях. Під час вибору управлінського рішення за цим методом академічну групу розділяють, наприклад, на п'ять малих груп. Чотири групи є робочими, вони розробляють і ухвалюють управлінське рішення, а п'ята група є експертною. Аналіз та варіанти управлінських рішень робочих груп усереднюються цією групою. Експертна група може бути поділена за спеціалізаціями.

Комп'ютерна симуляція (гра) – це метод навчання, що спирається на використання спеціальних комп'ютерних програм, за допомогою яких можливе віртуальне моделювання бізнес-процесу. Студенти можуть змінювати параметри й дані, ухвалювати рішення й аналізувати наслідки таких рішень. Метою використання даного методу є розвиток системного мислення студентів, їхніх здібностей до планування, формування вмінь

розпізнавати й аналізувати проблеми, порівнювати та оцінювати альтернативи, ухвалювати оптимальні рішення й діяти в умовах обмеженого часу.

Метод сценаріїв полягає в розробленні ймовірних моделей поведінки та розвитку конкретних явищ у перспективі.

Банки візуального супроводу сприяють активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни за допомогою наочності.

10. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей (див. табл. 2.1) у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи містять:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегроване* оцінювання результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з цієї навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

- активна робота на лекційних заняттях;
- активна участь у виконанні практичних завдань;
- активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;
- перевірка есе за заданою тематикою;
- проведення поточного тестування;
- проведення письмової контрольної роботи;
- експрес-опитування.

Модульний контроль з цієї навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. **Колоквиум** – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену. **Семестрові екзамени** – форма оцінювання підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за накопичувальною 100-бальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

уміння поєднувати теорію з практикою під час виробничих ситуацій, розв'язання задач, проведення розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і під час виступів в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. Під час оцінювання індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний тестовий контроль проводиться 2 рази за семестр. Тест містить запитання одиничного та множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни.

Письмова контрольна робота проводиться 2 рази за семестр і містить практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та оброблення, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є:

здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань;

уміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власного погляду, позиції на певне проблемне питання;

застосування аналітичних підходів;

якість і чіткість викладення міркувань;

логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;

самостійність виконання роботи;

грамотність подачі матеріалу;

використання методів порівняння, узагальнення понять і явищ;

оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни та передбачає визначення рівня знань і ступеня опанування студентами компетентностей (див. табл. 2.1).

Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами. Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Екзаменаційний білет містить два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання, які оцінюються відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Студент, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Студент **не може бути допущений** до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "*Відомості обліку успішності*".

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

Сумарний результат у балах за семестр становить: "*60 і більше балів – зараховано*", "*59 і менше балів – не зараховано*" та заноситься у залікову "*Відомість обліку успішності*" навчальної дисципліни. У випадку отримання менше 60 балів студент обов'язково здає залік після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше двох тижнів після початку семестру. У випадку повторного отримання менше 60 балів декан факультету призначає комісію у складі трьох викладачів на чолі із завідувачем кафедри та визначає термін перескладання заліку, після чого приймається рішення відповідно до чинного

законодавства: "зараховано" – студент продовжує навчання за графіком навчального процесу, а якщо "не зараховано", тоді декан факультету пропонує студенту повторне вивчення навчальної дисципліни протягом наступного навчального періоду самостійно.

Зразок екзаменаційного білета

Форма № Н-5.05

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Освітній рівень: перший (бакалаврський)

Спеціальність 051 "Економіка" Семестр II

Навчальна дисципліна "Мікроекономіка"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

Завдання 1 (стереотипне). Функція граничної корисності від споживання товару X має вигляд $MU = 30 - 4X$, а від споживання товару Y має вигляд $MU = 28 - 2Y$. Зазвичай раціональний споживач купує 3 одиниці товару X та 6 одиниць товару Y. Гранична корисність грошей становить $\frac{1}{2}$. Визначте ціни товарів X та Y.

Завдання 2 (стереотипне). Визначте коефіцієнти еластичності попиту за доходом споживача відповідно до ситуацій, які наведені далі. З'ясуйте, до яких груп належать ці товари: а) дохід споживача за місяць збільшився з 2 000 грн до 2 500 грн, а споживання цукру збільшилося з 1,5 кг до 1,6 кг; б) дохід споживача за місяць збільшився з 2 000 грн до 2 500 грн, а споживання бананів збільшилося з 0,5 кг до 1 кг; в) дохід споживача за місяць збільшився з 2 000 грн до 2 500 грн, а кількість придбаних супових наборів зменшилась з 4 до 2.

Завдання 3 (діагностичне). Використовуючи поняття часткової ринкової рівноваги та графоаналітичні моделі продіагностуйте ситуації, що виникнуть на ринку певного товару, якщо: а) ринкова ціна товару перевищить рівноважну; б) одночасно зростуть попит і пропозиція товару; в) якщо обсяг попиту перевищить обсяг пропозиції товару; г) у випадку введення урядом ціни "підлоги"; д) у випадку надання субсидії виробникам.

Завдання 4 (діагностично-евристичне). Модель фірми-монополіста описується такими рівняннями: $TR = 100 \times Q - Q^2$; $MC = 10 + Q$. На підставі цих даних, визначте обсяг виробництва й ціну продукції монополіста. Розрахуйте ці ж показники для фірми, що функціонує в умовах досконалої конкуренції. Порівняйте отримані результати і зробіть висновки щодо наслідків монополізації виробництва.

Завдання 5 (евристичне). Припустимо, що конкурентна фірма нарощує обсяги виробництва від 1 до 10 одиниць продукції у короткостроковому періоді за певного рівня постійних і змінних витрат. Обчисліть витрати й економічний прибуток (збитки) фірми, якщо існує можливість реалізації продукції за ціною 130 ум. од.; її постійні витрати – 100, а змінні витрати: 100, 180, 250, 310, 360, 430, 520, 650, 800, 980. Розрахунки подайте у вигляді таблиці.

Таблиця

Результати діяльності конкурентної фірми у короткостроковому періоді

Q	Сукупні витрати			Середні витрати			Граничні витрати	Валовий дохід	Граничний дохід	Приб/Збитки
	FC	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC	TR1	MR1	EP1
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1										
...										
10										

На підставі аналізу отриманих результатів:

1) побудуйте графіки всіх середніх (AFC, AVC, ATC) і граничних (MC, MR) величин;

2) обґрунтуйте величину оптимального обсягу виробництва конкурентної фірми в короткостроковому періоді, враховуючи отримані результати та графічну модель розв'язку;

3) зробіть відповідні висновки та дайте прогноз щодо результатів діяльності фірми, якщо ринкові ціни будуть коливатись у діапазоні від 80 до 65 ум. од.

Яким буде ваш прогноз щодо оптимального обсягу виробництва у разі зростання постійних витрат фірми до 140 ум. од.?

Затверджено на засіданні
кафедри політичної економії ХНЕУ ім. С. Кузнеця.
Протокол № ___ від "___" _____ 20___ р.

Зав. кафедри _____ Екзаменатор _____
(підпис) (підпис)

Підсумкові бали за екзамен становлять суму балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання охоплює окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного таким чином:

Завдання 1 (3 бали):

1 бал – за правильне подання та використання методичного апарату, зокрема формул розрахунку оптимуму споживача та граничної корисності грошей;

1 бал – за арифметичну правильність розрахунку цін товарів X та Y;

0,5 бала – за наявність і ґрунтовність висновку;

0,25 бала – за охайність подання результатів;

0,25 бала – за наявність пояснень щодо алгоритму розрахунку показників.

Завдання 2 (5 балів):

1,5 бала – за правильне подання та використання методичного апарату, зокрема формули розрахунку еластичності попиту за доходом;

1,5 бала – за арифметичну правильність розрахунку показників еластичності попиту за доходом споживача відповідно до ситуацій;

1,5 бала – за правильне подання та використання методичного апарату, зокрема підходів щодо визначення груп товарів;

0,25 бала – за охайність подання результатів;

0,25 бала – за наявність і ґрунтовність висновку.

Завдання 3 (7 балів):

1,5 бала – за логіку проведення діагностики ситуацій, пов'язаних з порушенням ринкової рівноваги;

1,25 бала – за правильне подання та використання методичного апарату, зокрема поняття "часткова ринкова рівновага";

1,25 бала – за правильне використання графоаналітичного інструментарію;

1,5 бала – за цілковиту правильність побудови графічних моделей кожної з ринкових ситуацій;

1 бал – за наявність пояснень до алгоритму діагностики ситуацій порушення ринкової рівноваги;

0,25 бала – за охайність подання результатів;

0,25 бала – за наявність і ґрунтовність висновку.

Завдання 4 (10 балів):

1 бал – за логіку розв'язку задачі;

1,25 бала – за правильне подання та використання методичного апарату, зокрема правила максимізації прибутку за умов будь-якої ринкової структури;

0,75 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо визначення граничного доходу фірми на базі її валової виручки;

0,5 бала – за арифметичну правильність розрахунку граничного доходу фірми-монополіста;

0,75 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо визначення оптимального обсягу виробництва продукції фірми-монополіста;

0,5 бала – за арифметичну правильність розрахунку оптимального обсягу виробництва продукції фірми-монополіста;

0,75 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо визначення ціни товару на базі валової виручки фірми-монополіста;

0,5 бала – за арифметичну правильність розрахунку ціни товару на базі валової виручки фірми-монополіста;

0,75 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо визначення ціни товару конкурентної фірми на базі граничного доходу;

0,5 бала – за арифметичну правильність визначення ціни товару конкурентної фірми;

0,75 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо визначення оптимального обсягу виробництва конкурентної фірми;

0,5 бала – за арифметичну правильність розрахунку оптимального обсягу виробництва конкурентної фірми;

1 бал – за наявність пояснень до алгоритму розрахунку показників;

0,25 бала – за охайність подання результатів;

0,25 бала – за наявність і ґрунтовність висновку.

Завдання 5 (15 балів):

1 бал – за логіку розв'язку задачі;

2,5 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо визначення показників діяльності фірми у короткостроковому періоді (витрат виробництва, її валового і граничного доходу та прибутку/збитків);

2,5 бала – за арифметичну правильність розрахунку показників діяльності фірми у короткостроковому періоді (витрат виробництва, її валового і граничного доходу та прибутку/збитків);

1 бал – за правильне використання графоаналітичного інструментарію;

1 бал – за цілковиту правильність побудови графоаналітичної моделі розв'язку;

1,5 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо визначення оптимального обсягу виробництва конкурентної фірми в короткостроковому періоді;

1 бал – за арифметичну правильність визначення величини оптимального обсягу виробництва конкурентної фірми в короткостроковому періоді двома способами розв'язку;

2 бала – за правильне подання та використання методичного апарату щодо прогнозу результатів діяльності фірми в короткостроковому періоді за додаткових умов;

1 бал – за арифметичну правильність визначення величини оптимального обсягу виробництва конкурентної фірми в короткостроковому періоді за додаткових умов;

1 бал – за наявність пояснень до алгоритму розрахунку показників;

0,25 бала – за охайність подання результатів;

0,25 бала – за наявність і ґрунтовність висновку.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 11.1.

Таблиця 11.1

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Загально професійні компетентності	Навчальний тиждень	Годин	Методи та форми навчання	Оцінка рівня сформованості компетентностей			
				Форми контролю	Максимальний бал		
1	2	3	4	5	6		
Змістовий модуль 1					27,5		
Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача							
М 2 Розробляти оптимальні економічні рішення з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	1	Ауд.	2	Лекція	Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	Робота на лекції	
			2	Семинарське заняття	1. Мікроекономіка, як складова частина теоретичної економіки. 2. Предмет мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні. 3. Мікроекономічний аналіз: сутність та основні завдання. 4. Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
		СРС	4	Підготовка до заняття	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	-	-
М 3 Здійснювати обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	2	Ауд.	2	Лекція	Тема 2. Теорія ринкового ціноутворення: попит пропозиція, ринкова рівновага еластичність	Робота на лекції	
			2	Семинарське заняття	1. Потреба і корисність. Сукупна та гранична корисність. 2. Закон спадної граничної корисності блага. Перший та другий закони Госсена. 3. Рівновага споживача з кардиналістських позицій. Правило максимізації корисності. 4. Фактор часу та споживчий вибір.	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5
		СРС	4	Підготовка до заняття	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	-	-

Продовження табл. 11.1

1	2	3	4		5	6			
М 1	Визначати оптимальні економічні рішення суб'єктів господарювання, виходячи з умови їхньої раціональності та обмежень, що накладаються на їхні можливості	3	Ауд.	2	Лекція	Тема 3. Теорія поведінки споживача і теорія корисності	Робота на лекції		
				2	Семінарське заняття	1. Криві байдужості, їх властивості, конфігурації. Гранична норма заміщення благ. 2. Бюджетна лінія: сутність, графічне та алгебраїчне зображення. Зсув бюджетної лінії за умови зміни доходу споживача. 3. Рівновага споживача – ординалістський підхід	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5	
			СРС	4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	–	–	
		4	Ауд.	2	Лекція	Тема 3. Теорія поведінки споживача і теорія корисності	Робота на лекції		
				2	Практичне заняття	Завдання. Обґрунтування оптимального економічного вибору споживача з кардиналістських та ординалістських позицій	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5	
			СРС	4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття "Обґрунтування оптимального економічного вибору споживача з кардиналістських та ординалістських позицій" та поточного контролю знань	Поточний контроль знань	4,0	
	М 1	Визначати оптимальні економічні рішення суб'єктів господарювання, виходячи з обмежень, що накладаються на їхні можливості	5	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку	–	–
					2	Семінарське заняття	1. Основні правила та особливості споживчого вибору. 2. Моделювання поведінки споживача. Побудова кривих "дохід-споживання" та "ціна-споживання". 3. "Нормальні" та "низькоякісні" товари. Криві та закон Енгеля. 4. Основні фактори, що впливають на споживчий вибір. Ефект заміщення та ефект доходу. Парадокс Гіффена	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5
			СРС	4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	–	–	

1	2	3	4	5	6		
М 2 Здійснювати обґрунтований вибір інструментів та моделей для формування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	6	Ауд.	2	Лекція	Тема 5. Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника	Робота на лекції	
			2	Семінарське заняття	1. Попит і закон попиту. Графік попиту. Цінові та нецінові детермінанти попиту. 2. Пропозиція і закон пропозиції. Графік пропозиції. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. 3. Еластичність попиту та пропозиції, їх види. Точковий та дуговий коефіцієнти еластичності. Практичне значення теорії еластичності. 4. Взаємодія попиту і пропозиції. Вплив спекуляції на стійкість ринкової рівноваги. 5. Застосування аналізу попиту та пропозиції: ціни, що встановлюються державою.	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5
		СРС	4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	–	–
М 2 Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	7	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Витрати на прибуток виробництва	Робота на лекції	
			2	Семінарське заняття	1. Поняття виробництва: виробництво та обмін; виробництво та технологія. 2. Економічна природа та цільова функція фірми. 3. Фактори виробництва. Комбінація факторів виробництва у короткостроковому періоді. 4. Виробнича функція з одним та двома змінними факторами.	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5
		СРС	4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою	–	–

Продовження табл. 11.1

1	2	3	4	5	6		
М 1 Визначати оптимальні економічні рішення суб'єктів господарювання, виходячи з обмежень, що накладаються на їхні можливості	8	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Витрати на прибуток виробництва	Робота на лекції	
			2	Практичне заняття	Завдання. Обґрунтування оптимальних економічних рішень виробника з урахуванням обмежень, що накладаються на його можливості	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
						Поточна письмова контрольна робота	Поточний контроль знань
		7	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття "Обґрунтування оптимальних економічних рішень виробника з урахуванням обмежень, що накладаються на його можливості". Підготовка до поточного контролю знань			
Змістовий модуль 2. Теорія ринкових структур та суспільний добробут						32,5	
М 2 Розробляти оптимальні економічні рішення з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	9	Ауд.	2	Лекція	Тема 7. Ринок досконалої конкуренції	Робота на лекції	
			2	Практичне заняття	Теоретичні та практичні аспекти теорії взаємодії виробника та споживача	КОЛОКВІУМ	10,5
		5	Підготовка до заняття	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, Підготовка до колоквиуму			
М 3 Здійснювати обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	10	Ауд.	2	Лекція	Тема 8. Монопольний ринок	Робота на лекції	
			2	Семинарське заняття	1. Витрати виробництва: їх сутність, структура, класифікація. Економічні і бухгалтерські витрати. Поняття "альтернативних витрат". 2. Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні та змінні витрати. Середні та граничні витрати, їх взаємозв'язок. Закон спадної віддачі. 3. Витрати виробництва у довгостроковому періоді. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства.	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5
		4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою			

Закінчення табл. 11.1

1	2	3	4	5	6		
М 3	11	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Ринки олігополії та монополістичної конкуренції	Робота на лекції	
			2	Практичне заняття	Завдання Обґрунтування оптимальних економічних рішень виробників щодо обсягів виробництва та мінімізації витрат	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
					Поточна письмова контрольна робота	Поточний контроль знань	4,0
		СРС	4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття "Обґрунтування оптимальних економічних рішень конкурентних фірм щодо обсягу виробництва з урахуванням обмежень, що накладаються на його можливості". Підготовка до поточного контролю знань	-	-
М 3	12	Ауд.	2	Лекція	Тема 10. Ринки факторів виробництва	Робота на лекції	
			2	Семінарське заняття	1. Особливості монопольного ринку. Умови максимізації прибутку. 2. Економічні наслідки монополії. Вплив цінової дискримінації на добробут населення.	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,5
		СРС	4	Підготовка до заняття	Підготовка до семінарського заняття. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу: Державне регулювання монополій. Антимонопольна політика та антимонопольне законодавство України	-	-
	13	Ауд.	2	Лекція	Тема 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту. Інституціональні аспекти ринкового господарства	Робота на лекції	0,5
			2	Семінарське заняття	1. Основні риси олігополії. Різновидності олігополій. 2. Поведінка фірм-олігополістів: некооперативна і кооперативна 3. Сутність ринку монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція. Диференціація продукту та її види.	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
		СРС	4	Підготовка до заняття	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Умови максимізація прибутку в умовах олігополій та монополістичної конкуренції. Їх ефективність та соціально-економічні наслідки.		
Усього годин			120	Загальна максимальна кількість балів із дисципліни		100	
з них							
аудиторні			60	50 %	поточний контроль		60
самостійна робота			60	50 %	підсумковий контроль		40

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 11.2

Таблиця 11.2

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						
1	2	3-4	5	6	7-8	9	10	11	12	13	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
0,5	1,5	6,0	1,5	1,5	6,0	0,5*	1,5	4,5	1,5	1,5		
Колоквіум						Колоквіум						
10						10						

Примітка. T1, T2 ... T11 – теми змістових модулів.

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 11.3.

Таблиця 11.3

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Семінарські та практичні заняття	Статті. Тези. Есе	Експрес-опитування, тестування	Вирішення практичних та перевірка домашніх завдань	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Усього
Змістовий модуль 1 Теоретичні засади взаємодії виробника та споживача	Тема 1	1 тиждень	-	-	-	-	-	-	-
	Тема 2	1 тиждень	0,5	-	-	1	-	-	1,5
		2 тиждень	0,5	-	-	-	5	-	5,5
	Тема 3	3 тиждень	0,5	-	-	1	-	-	1,5
	Тема 4	4 тиждень	0,5	-	1	-	-	-	1,5
	Тема 5	5 тиждень	0,5	-	-	1	-	-	1,5
		6 тиждень	0,5	-	-	-	5	-	5,5
	Тема 6	7 тиждень	0,5	5	1	-	-	-	6,5
8 тиждень		0,5	-	-	-	-	-	10	10,5
Змістовий модуль 2 Теорія ринкових структур та суспільний добробут	Тема 7	9 тиждень	0,5	-	-	-	-	-	0,5
	Тема 8	10 тиждень	0,5	-	1	-	5	-	6,5
	Тема 9	11 тиждень	0,5	-	-	-	-	-	0,5
		12 тиждень	0,5	-	1	-	-	-	1,5
	Тема 10	13 тиждень	-	-	-	1	-	-	1
	Тема 11	14 тиждень	-	-	1	-	5	-	6
15 тиждень		-	-	-	-	-	10	10	
Усього			6	5	9		20	20	60

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 11.4).

Таблиця 11.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Базылев Н. И. Микроэкономика : учеб. пособ. / Н. И. Базылев, С. П. Гурко. – Москва : ИНФРА-М, 2003. – 206 с.
2. Башнянин Г. І. Мікроекономічна теорія : навч. посіб. / Г. І. Башнянин / за ред. проф. Г. І. Башнянина і доц. О. В. Щедрої. – Львів : Новий світ, 2000, 2007. – 640 с.
3. Вечканов Г. С. Микроэкономика / Г. С. Вечканов., Г. Р. Вечканова. – 7-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 286 с.
4. Емцов Р. Г. Микроэкономика : учебник / Р. Г. Емцов, М. Ю. Лукин. – Москва : Изд. "ДИС", 1997. – 320 с.
5. Ивашовский С. Н. Микроэкономика : учебник / С. Н. Ивашовский. – 3-е изд., испр. – Москва : Дело, 2002. – 416 с.
6. Кац М. Микроэкономика / М. Кац, Х. Роузен ; [под ред. И. Пустовалова]. – Минск : Новое знание, 2004. – 828 с.
7. Климов С. М. Микроэкономика : учеб. пособ. / С. М. Климов, А. П. Семин, Т. А. Федорова. – Санкт-Петербург : "Знание", 2003. – 350 с.

8. Лемешевский И. М. Микроэкономика (Экономическая теория. Ч. 2) : учеб. пособ. для вузов / И. М. Лемешевский – Минск : ООО "ФУАинформ", 2003. – 720 с.
9. Макконнелл К. Р. Экономикс : принципы, проблемы и политика. В 2 т. Т. 1 / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; пер. с англ. – Баку : Изд. "Азербайджан", 1992. – 400 с.
10. Макконнелл К. Р. Экономикс : принципы, проблемы и политика. В 2 т. Т. 2 / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; пер. с англ. – Баку : Изд. "Азербайджан", 1992. – 400 с.
11. Микроэкономика : учеб. пособ. / под ред. М. И. Плотницкого. – Москва : Новое знание, 2003. – 426 с.
12. Микроэкономика : учебник : в 2 т. / общ. ред. В. М. Гальперина. – Санкт-Петербург : "Эконом. школа", 1999. Т. 1. – 348 с.; т. 2. – 503 с.
13. Мікроекономіка : підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – Київ : Знання, 2007. – 678 с.
14. Мэнкью Н. Принципы микроэкономики / Н. Менкью. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 560 с.
15. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики : учебник для вузов / Р. М. Нуреев. – 2-е изд., изм. – Москва : Норма, 2005. – 576 с.
16. Мікроекономіка : навч.-практ. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / О. Є. Попов, В. І. Отенко, І. М. Колесніченко та ін. ; за заг. ред. д-р. ек. наук, доц. Попова О. Є. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 336 с.
17. Пиндайк Р. Микроэкономика / Р. Пиндайк ; пер. с англ. – Санкт-Петербург : Питер, 2002. – 608 с.
18. Самуэльсон П. Экономика. в 2 т. / П. Самуэльсон ; пер. с англ. Т. 1. – Москва : НПО "Алгон", 1994. – 336 с.
19. Самуэльсон П. Экономика. В 2 т. / П. Самуэльсон; пер. с англ. Т. 2. – Москва : НПО "Алгон", 1994. – 416 с.
20. Селищев А. С. Микроэкономика / А. С. Селищев. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 448 с.
21. Сотников В. И. Микроэкономика в структурно-логических схемах / В. И. Сотников, Ю. В. Сотникова. – Харьков : Издательский Дом "ИНЖЭК", 2004. – 252 с.
22. Тарануха Ю. В. Микроэкономика : учебник / Ю. В. Тарануха, Д. Н. Земляков. [под общ. ред. А. В. Сидоровича] ; МГУ им. М. В. Ломоносова. – Москва : Изд. "Дело и Сервис", 2002. – 304 с.

23. Тарасевич Л. С. Микроэкономика : учебник / Л. С. Тарасевич, П. И. Гребенников, А. И. Леусский. – 4-е изд., испр. и доп. – Москва : Юрайт-Издат, 2006. – 374 с.

24. Франк Р. Х. Микроэкономика и поведение / Р. Х. Франк. – Москва : ИНФРА-М, 2000. – 696 с.

25. Экономическая теория : учебник. – изд. испр. и доп. / под общ. ред. акад. В. И. Видяпина, А. И. Добрынина, Г. П. Журавлевой, Л. С. Тарасевича. – Москва : ИНФРА-М, 2005 – 672 с.

12.2. Додаткова

26. Базилевич В. Мікроекономіка : опорний конспект лекцій / В. Базилевич. – Київ : Четверта хвиля, 1998. — 248 с.

27. Базилінська О. Я. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. / О. Я. Базилінська. О. В. Мініна ; за ред. О. Я. Базилінської. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 349 с.

28. Білецька Л. В. Економічна теорія: Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич ; – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 651 с.

29. Бриль М. С. Витрати виробництва і теорія фірми з курсу "Мікроекономіка" : текст лекції. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2002. – 31 с.

30. Буряк П. Ю. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. ВНЗ / П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало, І. В. Стасюк ; Львівська держ. фін. акад. – Київ : Хай-Тек Прес, 2008. – 367 с.

31. Веблен Т. Ограниченность теории предельной полезности / Т. Веблен // Вопросы экономики, – 2007. – № 7. – С. 86 – 102.

32. Вініченко І. І. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. ВНЗ / І. І. Вініченко, Н. В. Дацій, С. О. Корецька ; Гуманітарний університет "Запорізький інститут державного та муніципального управління". – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 266 с.

33. Галушка З. Развитие теории благосостояния: противоречия или невозможность применения эффективных решений // Экономическая теория. – 2008. – № 1. – С. 22–29.

34. Горобчук Т. Т. Мікроекономіка : навч. посіб. / Т. Т. Горобчук. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 271 с.

35. Горошко М. Ф. Мікроекономіка. Тести. Ситуації. Задачі : навч. посіб. / М. Ф. Горошко, В. В. Кулішов. – Київ : Ніка-Центр, Ельга, 2003. – 360 с.

36. Дерябина М. Реформирование естественных монополий: теория и практика / М. Дерябина // Вопросы экономики, – 2006. – №8. – С. 17–26.
37. Джуха В. М. Микроэкономика : учеб. пособ. для вузов. Москва : МарТ, 2004. – 256 с.
38. Долан З. Дж. Микроэкономика. / З. Дж. Долан, Д. Линдсей; [пер. с англ]. – Санкт-Петербург : Изд. АО СП "Оркестр", 1994. – 446 с.
39. Економічна теорія : посіб. вищої школи / за заг. ред. Є. М. Воробйова. – Київ, 2001. – 703 с.
40. Задоя А. О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи / А. О. Задоя. – Київ : Знання, 2002. – 212 с.
41. Кириленко В. І. Мікроекономіка : навч. посіб. для студентів екон. спец. вузів. – Київ : Таксон, 1998. – 336 с.
42. Клішова О. Економічна раціональність : сутність і різновиди / О. Кириленко // Экономическая теория, – 2008. – № 3. – С. 40–52.
43. Колесніченко І. М. Мікроекономіка = Місгоесопомікс : практикум / І. М. Колесніченко, В. М. Філатов. – Харків : ІНЖЕК, 2007. – 227 с.
44. Косік А. Ф. Мікроекономіка : навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. Ф. Косік, Г. Е. Гронтковська. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : ЦУЛ, 2008. – 436 с.
45. Костусев О. Конкуренція і монополія в їх історичній динаміці / О. Костусев // Економіст. – 2003. – № 5. – С. 86–90.
46. Кулішов В. В. Мікроекономіка : основи теорії і практики : навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. В. Кулішов. – Львів : Магнолія, 2004. – 331 с.
47. Курс экономической теории : общие основы экономической теории, микроэкономика, макроэкономика : учеб. пособ. / под ред. А. В. Сидоровича. – Москва : МГУ, Дис, 1997. – 736 с.
48. Лісовий А. В. Мікроекономіка : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 207 с.
49. Лісовицький В. М. Мікроекономіка : навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. М. Лісовицький. – 3-є вид., перероб. та доп. – Київ : Кондор, 2007. – 163 с.
50. Маевский В. Об инструментах экономической политики / В. Маевский, Э. Ахатова // Вопросы экономики. – 2007. – № 10. – С. 27–42.
51. Максимова В. Ф. Микроэкономика : учебник / В. Ф. Максимова. – 3-е изд., перер. и доп. – Москва : Соминтэк, 1996. – 265 с.
52. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл ; пер. с англ. – Москва : Прогресс, 1993. – 618 с.
53. Микро-макроекономика. Практикум / под общ. ред. Ю. А. Огибина. – Санкт-Петербург : Литера плюс "СПб. Оркестр", 1994. – 432 с.

54. Микроэкономика : учебник для студентов учеб. завед. / под ред. Е. Б. Яковлевой. – 6-е изд. – Москва : Понск, 2003. – 368 с.
55. Мініна О. В. Мікроекономіка : навч. посіб. / О. В. Мініна, О. Я. Ба-зілінська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 349 с.
56. Мудрук Р. Модель поведінки споживача як фактор національної продовольчої безпеки / Р. Мудрук // Економіка України. – 2008. – № 8. – С. 80–89.
57. Нарижна Л. Д. Мікроекономіка в схемах : навч. посіб. для студен-тів ВНЗ / Л. Д. Нарижна, Л. Н. Пономарьова. – Київ : Центр навчальної лі-тератури, 2007. – 156 с.
58. Павленко І. М. Мікроекономіка : навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. М. Павленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 287 с.
59. Пода А. К. Мікроекономіка. Збірник задач для студентів еконо-мічних спеціальностей : навч. посіб. / А. К. Пода, О. П. Вашків, Л. Л. Куц. – Київ : ІКДО, 1995. – 124 с.
60. Радіонов І. Загальна макроекономічна рівновага : зміст теорій та можливості застосування / І. Радіонов // Економічна теорія, – 2007. – № 2. – С. 81–93.
61. Сборник задач по микроэкономике. К "Курсу микроэкономики" Р. М. Нуреева / гл. ред. д. э. н. Р. М. Нуреев. – Москва : Изд. НОРМА. – 2002. – 432 с.
62. Симкина Л. Г. Микроэкономика : учебник / Л. Г. Симкина, Б. В. Корнейчук. – Санкт-Петербург : Питер, 2002. – 464 с.
63. Слухай С. В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки / С. В. Слухай. – Київ : Лібра, 1998. – 256 с.
64. Старостенко Г. Г. Мікроекономіка : навч. посіб. / Г. Г. Старостенко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 152 с.
65. Тарануха Ю. В. Микроэкономика (в структурно-логических схе-мах) : учеб-метод. пособ. / Ю. В. Тарануха ; под общ. ред. А. В. Сидоро-вича. – Москва : Дело и сервис, 2002. – 304 с.
66. Тигова Т. Н. Микроэкономика : Краткий курс лекций / Т. Н. Тиго-ва. – 2-е изд. испр. – Київ : МАУП, 2000. – 65 с.
67. Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма : Фир-мы, рынки, "отношенческая" контрактация / О. И. Уильямсон ; пер. с англ. – Санкт-Петербург : Лениздат; CEV Press, 1996. – 702 с.
68. Українська Л. О. Мікроекономіка : основи ринкової поведінки : навч. посіб. / Л. О. Українська, М. В. Куркін. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2000. – 91 с.

69. Филлюк Г. Соціально-економічні наслідки монополізму : теоретичний і практичний аспекти / Г. Филлюк // Економіка України. – 2008. – № 1 – С. 30–40.

70. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи ; пер.с англ. 2-е изд. – Москва : Дело ЛТД, 1995. – 864 с.

71. Фомина М. Микроэкономика : основы теории и практикум : учеб. пособ. / М. Фомина – Харьков : ИНЖЭК, 2005. – 278 с.

72. Хайман Д. Н. Современная микроэкономика : анализ и приложения / Д. Н. Хайман ; пер. с англ. – Москва : Финансы и статистика, 1992. – Т. 1. – 384 с., Т.2. – 384 с.

73. Экономика : учебник / под ред. А. С. Булатова. – Москва : Юристъ, 2002. – 605 с.

74. Экономическая теория / под общ. ред. В. И. Видяпина. – Москва : ИНФРА – М, 2003. – 714 с.

75. Яковлева Е. Б. Микроэкономика / Е. Б. Яковлева. – Москва : Поиск, 2002. – 253 с.

76. Ястремський О. І. Основи мікроекономіки : підручник / О. І. Ястремський, О. Г. Гриценко. – Київ : Знання, 1998. – 674 с.

12.3. Інформаційні ресурси

77. Антимонопольний комітет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/index>.

78. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

79. Міністерство доходів і зборів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/ru>.

80. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

81. Статистика України : науковий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

82. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control>.

83. Экономика и управление на предприятиях : научно-образовательный портал. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.eur.ru.

12.4. Методичне забезпечення

84. Збірник завдань з навч. дисц. "Мікроекономіка" для студ. усіх напр. підгот. всіх форм навч. [Текст] / уклад. В. І. Сотніков, О. О. Стрижак ; Харківський національний економічний університет. – Харків ; ХНЕУ, 2010. – 66 с.

85. Методические рекомендации к самостоятельному изучению учебной дисциплины "Микроэкономика" для иностр. студ. всех напр. подгот. всех форм обуч. [Текст] / сост.: А. Е. Попов, Н. И. Бережная, И. М. Колесниченко ; Харьковский национальный экономический университет. – Харьков : ХНЭУ, 2013. – 79 с.

86. Тестові завдання для перевірки знань з навчальної дисципліни "Мікроекономіка" для студ. усіх напрямів підготовки всіх форм навч. [Текст] / уклад. І. М. Колесніченко, А. В. Литвиненко ; Харківський національний економічний університет. – Харків : ХНЕУ, 2011. – 98 с.

87. Тестові завдання для перевірки знань з навчальної дисципліни "Мікроекономіка" для студ. усіх спец. всіх форм навч. [Текст] / уклад. І. М. Колесніченко, В. М. Філатов ; Харківський національний економічний університет. – Харків : ХНЕУ, 2007. – 82 с.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Мікроекономіка" за Національною рамкою кваліфікацій України

61

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки					
Розробляти оптимальні економічні рішення з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	Усвідомлення основних економічних проблем та шляхів їх вирішення на мікрорівні	Знання сутності, мети і концептуальних основ мікроекономічного аналізу	Будувати криву виробничих можливостей за критерієм оптимального вибору в умовах обмеженості економічних ресурсів	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розроблення та реалізації економічних рішень суб'єктів господарювання на мікрорівні	Нести відповідальність за точну ідентифікацію ключових економічних проблем суб'єктів господарювання на мікрорівні з використанням практичного інструментарію мікроаналізу
Тема 2. Теорія ринкового ціноутворення: попит, пропозиція, ринкова рівновага, еластичність					
Здійснювати обґрунтований вибір інструментів та моделей для формування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	Здійснювати обґрунтований вибір інструментів та моделей для формування оптимальних економічних рішень суб'єктів	Знання сутності, мети, концептуальних основ, інструментів та моделей формування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	Здійснювати обґрунтований вибір інструментів та моделей для формування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	Здійснювати обґрунтований вибір інструментів та моделей для формування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	Здійснювати обґрунтований вибір інструментів та моделей для формування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Теорія поведінки споживача та теорія корисності					
Здійснювати обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання, виходячи з умови їхньої раціональності	Усвідомлення положень теорії поведінки споживачів з кардиналістських позицій	Знання основних положень та інструментів дослідження кардиналістської теорії щодо обґрунтування оптимального споживчого вибору	Моделювати поведінку споживача з урахуванням спадної граничної корисності блага	Презентувати результати визначення найбільш ефективного господарського рішення споживача	Відповідальність за обґрунтування оптимальної моделі поведінки споживача з кардиналістських позицій
Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку					
Здійснювати обґрунтований вибір економіко-математичних методів та моделей для формування ефективних економічних рішень суб'єктів господарювання	Усвідомлення сутності та принципів побудови графічних моделей "дохід-споживання" та "ціна-споживання"	Знання наслідків зміни цін і доходу споживача на споживчий вибір	Виконувати графічну побудову ліній "дохід – споживання", "ціна – споживання"	Презентувати результати визначення оптимального споживчого вибору	Застосовувати методи графічного моделювання для формування ефективних економічних рішень споживачів та прогнозування їхньої поведінки
Тема 5. Основи теорії виробництва. Оптимум товаровиробника					
Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням інструментарію ізокоств та ізоквант	Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням практичного інструментарію мікроаналізу	Визначати способи формалізації та реалізації оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання з використанням практичного інструментарію мікроаналізу

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Витрати та прибуток виробництва					
Здійснювати обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	Визначення понять "витрати виробництва", "оптимальний обсяг виробництва" та "мінімально ефективний розмір підприємства"	Знання умов вибору комбінацій виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску	Визначати основні показники, що характеризують ефективність стратегії підприємства у коротко- та довгостроковому періодах	Презентувати результати побудови траєкторії розвитку підприємства	Приймати ефективні економічні рішення щодо визначення.
Тема 7. Ринок досконалої конкуренції					
Здійснювати обґрунтування оптимальних економічних рішень суб'єктів господарювання	Поняття "підприємницький ризик". Принципові ознаки та класифікації підприємницьких ризиків	Знання принципів ознак ризику як економічної категорії, причин виникнення ризику та функцій його опису	Будувати дерево рішень виникнення можливих ризикових ситуацій	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розроблення та реалізації господарських рішень в умовах ризику	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 8. Монопольний ринок					
Формувати напрями підвищення ефективності економічних рішень суб'єктів господарювання	Сутність та значущість критеріїв оптимальності в процесі прийняття господарських рішень в умовах ризику	Знання методичних основ розрахунку критеріїв оптимальності в умовах ризику	Обґрунтовувати вибір господарських рішень в умовах ризику на підставі критеріїв Байєса, Ходжена – Лемана)	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розроблення та реалізації господарських рішень в умовах ризику	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 9. Ринок олігополії та монополістичної конкуренції					
Формувати напрями підвищення ефективності економічних рішень суб'єктів господарювання	Поняття "конфлікт" та "конфліктна ситуація". Основні поняття теорії гри	Знання методів знаходження оптимальної стратегії, принципу мінімаксу; чистих та змішаних стратегій гри	Використовувати елементи теорії гри в процесі визначення оптимального господарського рішення в умовах конфлікту	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розроблення та реалізації господарських рішень в умовах конфлікту	Приймати ефективні управлінські рішення в умовах конфлікту

1	2	3	4	5	6
Тема 10. Ринки факторів виробництва					
Проводити аналіз впливу обмежень, які накладаються на можливість суб'єктів господарювання та зумовлюють якість прийняття економічних рішень	Фінансові та інвестиційні рішення. Портфелі Г. Марковіца і Р. Гобіна	Знання критеріїв обґрунтування та прийняття інвестиційних рішень, теорії оптимального портфеля, особливостей формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів	Здійснювати оцінку ефективності портфелів цінних паперів. Визначати ступінь ризику портфеля. Здійснювати ранжування інвестиційних проектів за ступенем ризику	Презентувати результати визначення ступеня ризику	Управління комплексними діями щодо формування оптимального портфеля цінних паперів з урахуванням ризику
Тема 11. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту. Інституціональні аспекти ринкового господарства					
Проводити аналіз впливу обмежень, які накладаються на можливість суб'єктів господарювання та зумовлюють якість прийняття економічних рішень	Сутність якісного оцінювання ризиків. Експертні оцінки	Розуміння якісного оцінювання ризику; знання методів якісного оцінювання	Визначати чинники ризику діяльності підприємства та їх рейтинги	Презентувати результати визначення якісної оцінки ступеня ризику	Відповідальність за точність і коректність результатів

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни	8
4. Структура навчальної дисципліни.....	17
5. Теми та плани семінарських занять.....	18
6. Теми практичних занять	21
6.1. Приклади типових практичних завдань за темами.....	22
7. Самостійна робота.....	24
7.1. Контрольні запитання для самодіагностики	28
8. Індивідуально-консультативна робота	35
9. Методи навчання	35
10. Методи контролю	39
11. Розподіл балів, які отримують студенти	48
12. Рекомендована література.....	54
12.1. Основна	54
12.2. Додаткова	56
12.3. Інформаційні ресурси.....	59
12.4. Методичне забезпечення	60
Додатки.....	61

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МІКРОЕКОНОМІКА

**Робоча програма
для студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Литвиненко** Андрій Володимирович

Відповідальний за видання *О. Є. Попов*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *Т. А. Маркова*

План 2018 р. Поз. № 257 ЕВ. Обсяг 66 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*